

NÉMETH GABRIELLA^{1,2} – SZOTÁK SZILVIA^{1,3}

¹Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) Zrt., Budapest

² Budapesti Metropolitan Egyetem,
Nemzetközi Tanulmányok és Politikatudományok Intézet, Budapest

³ Budapesti Metropolitan Egyetem,
Marketing és Kommunikációtudományi Intézet, Budapest

titkarsag@offi.hu; szotak.szilvia@offi.hu

Az igazságügyi közfeladat-ellátás nyelvstratégiai kérdései

1. Bevezetés

A stratégia a 21. században divatszóvá vált. Anélkül, hogy a stratégia definíciójának ismertetésébe bocsátkoznánk, egy adott témára vonatkozóan a problémák feltárását, hosszú távú, alaposan átgondolt cselekvési tervet, a megvalósítás folyamatos kontrollját, az eredmények visszacsatolását és tudatos gondolkodást értünk alatta (vö. Bechmann 1981, idézi Tolcsvai Nagy 2017: 37). A stratégiaalkotás tehát egy összetett, a múlt eredményeire támaszkodó, a jelen helyzetet feltáró, ugyanakkor jövőbe mutató tevékenység, amely áthatja a szervezetek, a társadalom stb. működtetését, egymással összehangolt szándékok, döntések rendszere, amelyben az adott cél eléréséhez szükséges folyamatok vagy lépések is meghatározásra kerülnek. Az egyes állami stratégiaalkotások során speciális előírásokat is be kell tartani (lásd 38/2012. (III. 12.) Kormányrendelet a kormányzati stratégiai irányításról).

Az igazságügyi nyelvhasználatot érintő nyelvstratégiai kérdésekről való gondolkodás a nyelvészek és jogászok körében nem új keletű. A vissza-visszatérően felmerülő dilemmák részben azonosak, ezek közül az egyik, hogy vajon az igazságügyi nyelvhasználatot keretbe foglaló nyelvstratégiát önállóan vagy inkább egy egyetemes magyar nyelvstratégia részeként képzeljük-e el. A szerzők válasza az, hogy egy igazságügyi nyelvstratégiára a digitalizáció korában is szükség van, azonban azt nem elszigetelten, hanem egy komplex, 21. századi általános nyelvstratégia részeként volna érdemes megalkotni. Helyét az átfogó magyar nyelvstratégiai dokumentum azon fejezetében képzeljük el, amely az állam és nyelv kapcsolatával, azon belül a szaknyelvek jövőjével foglalkozik. Ahogy az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda egykori kiváló fordítója megfogalmazta, a „szaknyelvek fejlettsége általában egy adott társadalom

Németh Gabriella – Szoták Szilvia 2023. Az igazságügyi közfeladat-ellátás nyelvstratégiai kérdései. In: Prószyk Gábor (főszerk.) – Fóris Ágota – Bölskei Andrea – B. Papp Eszter – Lipp Veronika (szerk.) *A magyar terminológiastratégia kialakítása. Zöld könyv.* Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest. 135–164.

DOI: <https://doi.org/10.18135/term.2023.8>

mindenkori állapotát, politikai, gazdasági, kulturális, tudományos-műszaki szintjét és differenciáltságát és egyben nyelvi gazdagságát is tükrözi” (Karcsey 1981: 330).

A szaknyelvek jövője meglátásunk szerint szorosan összefügg a nyelv versenyképességével, amely széleskörűen használható köznyelvet és fejlett szaknyelveket, tudományos nyelvezetet feltételez, ugyanakkor a magyar terminológia és szaknyelv összehangolt fejlesztését is igényli (lásd Fóris–Bölcskei 2019). Ez utóbbi az állami fordításszolgáltatónak is érdekében áll (lásd 1. számú melléklet), amely stratégiájában felelősséget érez a magyar jogi szaknyelv megerősítéséért a digitális térben.¹ Az OFFI küldetése, hogy „önálló gazdálkodású állami fordítószolgálatként a kormányzati intézmények és állami szervezetek, az igazságszolgáltatás és közigazgatás, a tág értelemben vett jogalkotási közreműködők és a fordító- és tolmácsoló helyek dinamikus partnerévé váljon” (OFFI 2023–2026). Emellett az állami fordítószolgálat olyan digitális és nyelvtechnológiai fejlesztésekre is fókuszál, amelyek az általa ellátandó közfeladatok minőségének – amely például a terminológiai egységességgel és az ügyfél által kért teljesítési határidő csökkentésével jellemezhető – magas színvonalon tartását szolgálják. E szolgálat közvetlenül összefügg a jogi szaknyelv fejlődésével is.

Gondolatainkat alapvetően egy közfeladatot ellátó szervezet, az ország legnagyobb munkavállalói létszámú és legnagyobb múlttal rendelkező fordítóirodájának, a 100%-ban köztulajdonban lévő Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) Zrt. feladatellátásának szemszögéből fogalmaztuk meg. Ezzel összefügg, hogy az OFFI önmagát jogi és közigazgatási szakfordítóirodaként is definiálja, s a 2016–2023 közötti időszakban e tevékenységét saját *IUSTerm*TM jogi és igazgatási terminológiai adatbázisa folyamatos fejlesztésével támogatta. A téma számunkra mindezek mellett azért is fontos és aktuális, mert naponta tapasztaljuk azokat a nehézségeket, amelyek a jogi és okiratfordítás, a terminológiaépítés, a fordításhitelesítés közben a magyar jogi szaknyelvvvel kapcsolatban felmerülnek (vö. Németh 2021c: 7). Kijelenthetjük, hogy tevékenységünk

¹ A tanulmány első változatának megjelenése óta az OFFI – követve a 2016–18 és 2019–22 közötti intézményfejlesztési stratégiák építkezését – a 2023–26 közötti stratégiai tervét is kidolgozta. A dokumentum középpontjában az OFFI fordítóipari folyamatainak dinamikus digitalizációja áll, különös tekintettel a magyar jogi szaknyelv fejlesztésének mindazon lehetőségeire, amelyek az állami fordítószolgálat – mint Magyarország legnagyobb jogi szakfordítóirodája – hatáskörén belül megvalósítható (vö. Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. 2023–2026 közötti intézményfejlesztési stratégiája, alcíme: Digitális és nyelvtechnológiai megoldások a közfeladat-ellátás szolgálatában, vezetői összefoglaló, kézirat.)

alapvetően az igazságügyet szolgálja: fordításszolgáltatási feladataink során többnyire jogi szakszövegeket ültetünk át különböző nyelvirányokra, különböző közigazgatási hivataloknak, hatóságoknak vagy a tágran értelmezett igazságügyi, illetve igazságszolgáltatási közfeladatokat ellátó megrendelői körnek (például rendőrség, minisztériumok, bíróság, ügyészség, adóhivatal vagy más hatósági jogkörrel is bíró állami szervezetek [pl. Magyar Nemzeti Bank] stb.).

A jogi szakszövegek átültetése írásban és szóban is lehetséges fordítás vagy tolmácsolás formájában. Ezenkívül még a magánszemélyek vagy cégek részére elkészítendő hiteles – általában okirat – fordítások is előbbutóbb egy igazságügyi eljárásban kerülnek végfelhasználásra. Jó példa erre az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF) által a magánszemélyektől az őket érintő tartózkodási vagy letelepedési engedélyezési eljáráshoz bekért hiteles fordítás, melyet az OFFI-tól nem az OIF, hanem az érintett magánszemély rendel meg, és amelyről az OFFI valójában nem is tudja, hogy azt melyik hatóság mely eljárásában fogja a megrendelő felhasználni. Nem véletlen ugyanis, hogy az egyes eljárási (per)rendtartások számos előírást tartalmaznak az anyanyelvhasználat érvényesülése érdekében a bizonyítási eljárás során benyújtandó okiratfordításokra vagy a tolmácsolásra vonatkozóan. Ezért fontos számunkra a címben megadott témakörben is a stratégiai gondolkodás.

Tanulmányunkban kitérünk az igazságügyi szaknyelvére, a nyelvhasználattal kapcsolatos stratégiai szemlélet és a szükséges szakpolitikák összefüggéseire, az igazságügy és nyelvezetének jogértelmezési és nyelvészeti, terminológiahasználati összefüggéseire, a jó gyakorlatokra, és a fordításszolgáltató jogi szaknyelvvvel kapcsolatban ellátott lehetséges stratégiai feladataira, fejlesztési lehetőségeire és garantóri szerepére is. Tesszük mindezt terminológiaiapolitikai nézőpontból, feltárva a lehetséges intézményi érintettséget és a stratégia által nyújtott konkrét előnyöket egyaránt. A tanulmány elsődleges célja a gondolatébresztés, az OFFI érintettségének bemutatása, amihez társul a több mint másfél évszázadnyi jogi szakfordítói intézményi tapasztalat is.

2. Stratégiai szemlélet és közfeladat-ellátás (szakpolitikák)

A stratégia igényli a jelen állapot észlelését (önismeret), a célállapothoz vezető út vízióját (jövőkép), és az erőforrások tervezését. Az irányítás tartalma mindig valamilyen szakpolitika (policy) (Kádár 2012: 10). A szakpolitika arra utal, hogy az adott politika nem az egész társadalmat, hanem csak egy ágazatot, egy szakterületet érint, vagyis az adott terület tartalmi értelemben vett politikáját fejezi ki. A szakpolitikák magukban foglalják az adott területtel kapcsolatos kormányzati célokat, értékeket és a megvalósításukhoz szükséges eszközöket (Kádár 2012: 11). A szakpolitikák tehát általában nem köthetők egyetlen intézményhez, minden esetben egy

társadalmi problémához kapcsolódnak. Az igazságügyi politika célja, hogy keretet adjon a kormányzat igazságügyi munkájának, az ellátott feladatok tükrözzék az igazságügyi politika értékrendjét (lásd: 1710/2014. (XII. 5.) kormányhatározat az igazságügyi politikáról).

Az igazságügyminiszter 2014 és 2018 közötti szakpolitikája – amely aktualitásában átívelt napjaink igazságügyi kormányzati feladataihoz is – kifejezetten hangsúlyt helyez az igazságügybe vetett közbizalom növelésére. Az igazságügybe vetett közbizalmat építő és romboló hatások számosak lehetnek. Közülük néhány azonosítható, ugyanakkor felismerésük és fejlesztésük az állam működésének szempontjából kulcsfontosságú. Amennyiben az igazságügy hazai és nemzetközi intézményi szereplői (mint amilyenek pl. a bíróságok, a hatóságok, a jogász-, illetve igazságügyi képzésért felelős intézmények és tárcák, vagy akár az állami fordítószolgálat stb.) saját stratégiai dokumentumaikban (pl. a Miskolci Törvényszék vagy a Kúria középtávú intézményi stratégiája 2013; a 2011 és 2020 közötti időszakra szóló európai igazságügyi képzési stratégia; az OFFI Zrt. 2016 és 2018, valamint 2019 és 2022 közötti időszakra vonatkozó intézményfejlesztési stratégiája stb.) függetlenül azok hatalmi ágakon belüli elhelyezkedésétől, intézményi szinten is egymásra reflektáló, harmonizáló célokat tudnak megfogalmazni saját közfeladat-ellátásuk körében, akkor fenntartható módon hosszú távon fókuszban tarthatók az állam, egy politikai közösség vagy a társadalom számára fontos ügyek. Ilyen a szerzők szerint a jogi szaknyelv „ügye” az egyre digitalizáltabb igazságügyi rendszerek korában.

A felelős szaktárca alá tartozó intézmény maga is alkothat olyan, a szűkebb szakterületére vonatkozó szakpolitikai stratégiát, amely illeszkedik a felügyeleti szaktárca ágazati irányító szempontjaihoz (lásd 1710/2014. (XII. 5.) kormányhatározat az igazságügyi politikáról). Az IM fordítási és tolmácsolási ágazati irányító szerepkörén belül az IM mint alapító által jóváhagyott OFFI intézményfejlesztési stratégia a bírósági tolmácsolási és jogi szakfordítási szakterület fejlesztési irányait közvetve is meghatározhatja a digitalizáció korában rendelkezésére álló erőforrásokra támaszkodva.²

A jog és a közigazgatás közérthetősége, nyelvi és tartalmi érthetősége olyan alapvető követelmény, amely nélkül egy erős állampolgári bizalom alapuló, jól működő, ügyfélbarát és hatékony állam elképzelhetetlen. Az, hogy a társadalom valamennyi tagja számára egyformán irányadó jogi normák lehetnének könnyen érthetőek, a közigazgatási tájékoztatók

² Az OFFI intézményfejlesztési stratégiáinak fejlesztési eszközei 2016 óta a projektek, amelyek költségvetésének és erőforrásfelhasználásának meghatározása az intézményvezető hatáskörében van, kellő alapítói ellenőrzés mellett (pl. könyvvizsgáló, felügyelőbizottság).

működésében, a gondosság garanciája viszont beépíthető e működési területeket érintő egyes intézményi vagy stratégiai dokumentumokba.

3. Igazságügy és nyelv: a közérthető jogi szaknyelv iránti igény lehetséges jogi keretei

Az igazságügy összefog nemcsak minden jogszolgáltatás körébe tartozó tevékenységet, azaz a törvénykezés elvi és gyakorlati érvényesítését és végrehajtását, hanem számos kiegészítő tevékenység is kapcsolódhat hozzá (igazságügyi orvostan, igazságügyi szakértés, igazságügyi nyilván tartó rendszerek, igazságügyi képzések, igazságügyi igazgatás stb.). A széles terminushasználatból is kikövetkeztethető, hogy intézményrendszer és tevékenysége szerteágazó, áthatja a teljes közigazgatást és a társadalmat is. A jogi szaknyelv rétegzettsége, illetve a közérthetőségre vonatkozó széttagolt és nem teljes körű jogi szabályozás tovább nehezíti az egységes politika kialakulását.

Az OFFI stratégiai víziója szerint amennyiben az igazságügyi fordítást és tolmácsolást a digitális ökoszisztémában is közfeladatként tartjuk fókuszban, az állami fordítóiroda nyelvi hitelesítő szolgáltatásai valamennyi hatalmi ág és a lakosság által dinamikusan és fenntartható módon igénybe vehető marad, akár a 2026 utáni időszakban is, eközben saját digitális adatbázisai és nyelvi közvetítő továbbképzései révén a 155 éves magyar jogi szaknyelvi hagyományok is fenntarthatóak (OFFI Zrt. 2023–2026 közötti intézményfejlesztési stratégiája 2023).

3.1. Az igazságügyi tevékenység nyelvstratégiai aspektusai

Ha a jogszolgáltatást úgy tekintjük, mint bírói, hatósági, illetve társadalmi tevékenységet a vitás vagy megtámadott jog érvényesítésére (ÉrtSz.), akkor is számos szegmenst, intézményt, hatalmi ágat érinthet, és nyelvezetének minősége alapvető fontosságú a címzetti kör jogkeresése, illetve jogérvényesítése szempontjából. A jogalkotási tevékenységben, az igazságszolgáltatásban, a kormányzásban és a közigazgatásban közreműködők szaktevékenysége szerteágazó. A jelen tanulmányban éppen ezért igazságügy alatt – függetlenül a meglévő jogtudományi definíciós kísérletektől – az imént említett lehető legszélesebb olyan hivatali, kormányzati, igazságszolgáltatási, esetleg az igazságügyi miniszter alá tartozó hivatásrendekkel összefüggő működési területek összességét értjük, ahol a laikusok gyakran találkozhatnak a jogi szaknyelvvvel, és nem tudják elkerülni azt (lásd 94/2018. (V. 22.) kormányrendelet a kormány tagjainak feladat- és hatásköréről). (Az OFFI belső szóhasználatában a fordítási projektmenedzserek nem véletlenül használják a „hatósági megrendelés” kifejezést minden olyan fordítási projektre, amely az igazságügyből és nem magán-személyektől vagy cégektől érkezik. Ezen belül törvényszékektől,

rendőrségtől, hivatalokból stb. érkező megrendelésekről van itt szó, akkor is, ha maga a megrendelő szerv ténylegesen nem minősül hatóságnak [pl. bíróság, ügyészség]. Ez a minősítés a fordítóirodában a terminológusok számára is gyors iránymutatást ad az adott projekt nagy valószínűséggel jogi szaknyelvi szükségletű kiszolgálásához.)

Összetett feladatokról van szó, így meglátásunk szerint az igazságügyi nyelvstratégia eddigi hiánya abból is adódhat, hogy bár az igazságügyi rendszerek a jogi szaknyelvet használják működésükhöz eszközként, nyelvi tervezéssel nem foglalkoznak. A nyelvészek több kezdeményezést elindítottak már, a két diszciplína művelői körében tehát elindult a párbeszéd (továbbképzések, tudományos tanácskozások, egyeztetések, projektek formájában és keretében), amelynek eredménye egyes részterületeken, intézményekben már kimutatható. Ugyanakkor delegált hatáskörrel rendelkező koordináló intézmény hiányában a nyelvre vonatkozó stratégiai szemléletű dokumentum mégsem készült el. A Magyar Nyelvstratégiai Intézet felállítása 2014-ben ebben változást ígért ugyan, de megszűnésével az eredmény még várat magára (Tolcsvai Nagy 2017: 513). A jogi szaknyelvet jól ismerő szakfordítókat pedig – a közfeladatot ellátó, közszolgálati szemlélettel is rendelkező szakmai szervezetek (pl. kamara) híján – nem vonják be ágazati (pl. igazságügyi) szakpolitikák alakításába. Erre kizárólag az állami fordítóiroda stratégiai dokumentumának kialakítása körében van mód, de csak részlegesen, hiszen azt az Igazságügyi Minisztérium mint az alapítói jogok gyakorlója – egyben a szakfordítási terület felett ágazati irányítást gyakorló központi szervezet – hagyja jóvá. Ugyanakkor ennek korlátja, hogy kizárólag a fordítóiroda belső stratégiáját, esetleg saját partneri együttműködési kereteit határozhatja meg a saját pénzügyi erőforrásaira és szakismeretére alapozva, de a teljes igazságügyi nyelvi kérdéskört nem érintheti, erre vonatkozó kifejezett hatáskör hiányában.³ Ugyanakkor nem vitás, hogy az OFFI stratégiája hatással lehet az egész szakfordítói piac működésére, így megfontolandó, hogy a 2023–26 közötti intézményfejlesztési stratégiában lefektetett célok (pl. nyelvstratégiai kötelező egyetértési jog, előzetes véleményezési jog jogi vagy igazságügyi szaknyelvi kérdésekben) akár a közfeladat-kataszterbe is bejegyzésre kerülhessenek (lásd 45/2018. (III. 19.) kormányrendelet az állami és önkormányzati közfeladat-kataszterről).

³ Bár a fordítóknak és fordítóirodáknak van szakmai egyesületük, de a jogi szakfordításokért és az igazságügyi tolmácsolásokért kizárólagosan felelős szervezet nincsen. Az OFFI a jogszabályok alapján alapvetően a hiteles fordításokért és a budapesti bírósági és hatósági tolmácsolásért felelős, de e szakterületeken mások is jogosultak eljárni egyes okiratfordítások vagy Budapesten kívüli igazságügyi tolmácsolási feladatok esetén, a 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet 6. § alapján.

3.2. A jogi szaknyelv rétegzettsége

A nyelv vertikális tagozódása szerint a csoportnyelvek egyike a főleg foglalkozásokhoz kötött szaknyelvek kategóriája, ide soroljuk a jogi szaknyelvet is. A *jogi szaknyelv*, *hivatali szaknyelv*, *közigazgatási szaknyelv* kifejezéseket legtöbbször szinonimaként használják a szakirodalomban (vö. Dobos 2009; Kurtán 2016, 2017; Szabó 2010, 2015; Vinnai 2011), ugyanakkor a *jog*, a *közigazgatás*, a *hivatal* kifejezések nem használhatók szinonimaként a jogtudományban.

A *közigazgatás* terminus definíciója szerint a közigazgatás két nagy ágra oszlik: államigazgatásra és önkormányzati igazgatásra, és újabban a kamarák, közalapítványok, közintézmények is ebbe a körbe tartoznak (lásd közigazgatás rendszerének ágrajzát: Tamás–Szoták 2021: 251). Tehát a közigazgatás alatt a szervezetrendszer és annak tevékenységét is értjük. A szervezetrendszerre mint megannyi nyelvi szintérre tekintünk, amely egyben a jogi szaknyelv nyelvhasználati tere is. A jogi szaknyelvnek meglátásunk szerint vannak/lehetnek jogterület szerinti sajátosságai (polgári jog, igazságügy, rendészet [Tóth 2021] stb.), ezek kutatása létfontosságú az adott jogterület fejlesztése mellett a korábban már említett nyelvi versenyképesség szempontjából is. A szerzők szerint is hasznos lehet egy interdiszciplináris kutatóműhely (pl. amely az igazságszolgáltatás valamely ágazatának nyelvi sajátosságait vizsgálná, így a bírói és bírósági nyelvre, a fogyasztóvédelemre, a jogalkotásra vagy a büntetőeljárásra fókuszálva [Tóth 2021]).

A jogi dokumentumok tartalmát a társadalom rétegződése szerint különböző regisztereket használva kellene közzétenni közérthetően úgy, hogy a társadalomban élő alacsony iskolázottságú (érettségivel nem rendelkező, lásd https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf015.html) állampolgárok számára is érthető legyen, mert a szociális hátrány sokszor nyelvi hátránnyal társul (Szoták et al. 2018; Szoták 2021b). Ez azt jelenti, hogy a különböző társadalmi rétegekhez eltérő nyelvi rétegeket kell rendelni.

A jogi szaknyelv felosztásának egyik lehetősége Vinnai (2011: 100–101) szerint az eltérő közlési szintek, azaz az ún. nyelvi rétegek alapján történik. Az egyes szinteket a terminológiai pontosság és a közlésmód igényessége választja el egymástól (Karcsey 1981: 330). Minden szaknyelvnek, így a joginak is meg kell küzdenie azzal a problémával, hogy egyszerre szól a szakma művelőjéhez (a jogszabályok és a jogtudomány szintjén) és a laikusokhoz (ide sorolok minden nem jogi végzettségű személyt), akik az eljárásokban és a hivatali ügyintézésben találkoznak a jogi szaknyelvvvel, és egyben az ország állampolgárainak több mint 90%-át teszik ki. A laikusok egy bírósági tárgyalás során például többszörösen hátrányba kerülhetnek: 1. társadalmi helyzetük miatt; 2. nyelvváltozatuk miatt, amely eltér a köznyelvitől; 3. a jogi szaknyelvi regiszter ismeretének hiánya miatt (Szoták 2021a: 91–92).

A jogi szaknyelv olyan intézményesített nyelvhasználat, amely közvetítő szerepet tölt be adott fórumok, intézmények és hatóságok döntései, valamint a döntéseket és határozatokat végrehajtók között. Ez a közvetítés lényegében arra tér ki, hogy valaki(k) nevében megfogalmazzák és továbbítják valaki(k)nek a döntéseket, tájékoztatásokat, kéréseket, normákat, elvárásokat, ajánlásokat vagy utasításokat. Az írott és beszélt szövegek az intézmények, szervezetek belső, személyközi, más szervezetekkel zajló vagy kifelé irányuló kommunikációjának megnyilvánulásai. A jellemző szövegtípusok és műfajok a következők: tájékoztatók, szabályzatok, határozatok, jegyzőkönyvek, emlékeztetők, nyomtatványok, hivatalos levelek, űrlapok, engedélyek, szerződések, garancialevelek, biztosítási kötvények stb. (Kurtán 2017). Ez egyfajta nyelvi közvetítés, amely lehet nyelvek közötti (fordítás és tolmácsolás forrásnyelvről egy másik célnyelvre), és lehet nyelven belüli is.

Az igazságügyben használt speciális szaknyelv írott és beszélt változatának felhasználói köre is – igazodva tehát a korábban (3.1.) ismertetett tevékenységek tartalmából megismert közreműködői körhöz – igencsak szerteágazó: használják a jogalkotók, a joggyakorlók, a jogalkalmazók, a jogot tanuló egyetemi hallgatók, az oktatók és a kutatók is, így jogi szaknyelv alatt a hagyományos felfogás szerint a tételes jogot (jogszabályokat), a jogalkalmazás és a jogtudomány nyelvét egyaránt értjük, amely még kiegészíthető a jogi ismeretterjesztés és tömegtájékoztatás által használt szövegtípusokkal és szakkifejezésekkel (vö. Dobos 2009; Novák 2014, idézi Tamás 2021).

E fenti gondolatmenetből kimaradt, hogy a jogi szaknyelv a közigazgatásban számos olyan nyelvi szintéren is használatban van, ahol hivatali ügyintézés folyik. Ezekben a szintereken a közérthetőség problémája szokott felmerülni. A verbalitáson túl meghatározó a különböző hivatali gyakorlatban alkalmazott nyomtatványok és (kiértésítő) levelek mennyisége és nyelvisége. Kurtán a közérthetőség problémájára is rámutat, amikor megjegyzi, hogy különösen a jogi-közigazgatási nyelvhasználat szinterein számos olyan beszédhelyzet alakul ki, amikor a laikusok közléseit kell a szakterület megfelelő szakmaiságának szintjén újrafogalmazni vagy éppen a szaknyelvet kell közérthetővé tenni a laikusok számára (Kurtán 2017).

A nyelvtudomány művelői körében több nyelvstratégiai vonatkozású tanulmány és tanulmánykötet látott napvilágot az elmúlt öt évben, amelyek érintették a szaknyelvek helyzetét és jövőjét (a teljesség igénye nélkül: Tolcsvai 2017; Fóris–Bölcskei 2019), és arra is tudunk kitűnő példát említeni, amikor tudományos folyóirat keretében gondolkodnak együtt jogászok és nyelvészek (*Magyar Jogi Nyelv; Jog, Állam, Politika* 2021/1. Műhely rovat; *Glossa Iuridica* 2023/3. tematikus száma). Mindemellett a közigazgatásban is születtek nem nyilvánosan elérhető munkaanyagok, de ez idáig explicit magyar nyelvstratégia nem készült. Nem készült el az igazságügy nyelvhasználatára vonatkozó (pl. egyes intézmények vagy

hivatásrendek számára a szaknyelvhasználatot, terminológiát, közérthetőséget elvárásként vagy célként meghatározó) nyelvstratégia sem, de készültek olyan stratégiai dokumentumok, amelyek kitérnek bizonyos részfeladatokra, illetve olykor megjelennek bizonyos nyelvhez köthető elvárások és irányelvek mind a nemzetközi dokumentumokban, mind a hazai jogszabályokban (lásd a 2. számú mellékletet: A közérthetőség megjelelése nemzetközi és hazai dokumentumokban).

3.3. A közérthetőség jogi keretei

Az érthető igazságügyi nyelvezetre vonatkozó követelmények megjeleníthetők a közérthetőséget általában szem előtt tartó és előíró egységes normában (Plain Writing Act 2010, USA),⁴ vagy akár az Alaptörvénybe és az egyes jogszabályokba foglalt, a norma értelmezésére vonatkozó rendelkezésként. A magyar Alaptörvényben megfogalmazott nemzeti hitvallással és az igazságügy-politikával (1710/2014. (XII. 5.) kormányhatározat)⁵ összhangban időszerűvé vált, sőt, inkább az aktualitását évek óta el nem veszítő fontos és állandó feladattá vált az igazságügy szaknyelvének stratégiai továbbgondolása, nemzeti középtávú stratégiájának kidolgozása a magyar nyelv versenyképessége, a közérthetőség és a hivatalokba vetett közbizalom növelése, a jó állam hatékony működésének fenntartása, valamint a költségoptimalizálás céljából (úgy mint a fordítási költségek elkerülése vagy az érthető tartalmak okán elmaradó viták költségeinek elmaradása).

Magyarország független, demokratikus jogállam, amely hivatalos nyelvként védi a magyar nyelvet is, biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait is. Eme alkotmányos alapjogok mindegyike Alaptörvényünkben ered, azonban e jogok akár korlátozódhatnak is egy-egy jogi szöveg érthetlensége folytán, legyen szó közzétett hivatalos jogszabályról

⁴ A 2010-es Plain Writing Act egy olyan jogszabály, amely a polgárok kormányzati információkhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférését segíti azáltal, hogy megállapítja, hogy a nyilvánosság számára kiadott kormányzati dokumentumokat egyértelműen és más célokkal kell írni. („An act to enhance citizen access to Government information and services by establishing that Government documents issued to the public must be written clearly, and for other purposes.” Forrás: <https://www.govinfo.gov/app/details/PLAW-111publ274>.)

⁵ A Kormány igazságügyi politikája 2014-től az alapjogok érvényre juttatásával, a jogszabályok előkészítésével, a tágabb értelemben vett igazságszolgáltatásba vetett közbizalommal, az Alaptörvényben meghatározott tisztességes eljárás követelményével, a jogászképzés színvonalának emelésével, a jogászai identitástudat növelésével, az európai együttműködés keretén belül a nemzeti érdek hatékony képviselésével és az igazságügyi szervezetrendszerrel folytatott hatékony közreműködéssel és kapcsolattartással foglalkozott.

vagy egy állami hivatal, állami szolgáltató cég által aláírattni kívánt jegyzőkönyvről vagy szerződésről (Németh 2019a: 129). Ráadásul az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire nézve kötelezőek, akkor is, ha bonyolult jogi szakkifejezésekkel tűzdelt normákban valósulnak meg. Korábban egy egyetemes nyelvstratégiára utaltunk, amely alatt azt értjük, hogy egy magyar nyelvstratégiának a Kárpát-medencében és a diaszpórában élő magyar csoportok nyelvhasználatára is ki kell térnie, s eme gondolat ugyancsak összhangban van az alaptörvény D) cikkével, amely kimondja, hogy „Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket”. Korrelál az egyetemes nyelvstratégia terve az OFFI stratégiájával is: az OFFI fordítóipari tevékenységében rendkívül fontos a terminológiai egységesítés és harmonizáció, a fordítók terminológiai kiszolgálása, s az ennek érdekében a szervezet jogi-közigazgatási terminológiai adatbázisát (továbbiakban *IUSTermTM*) szükség szerint a szomszédos országok kétnyelvű nyelvész-jogász-terminológus szakértőinek bevonásával építjük.

A nyelvstratégia, terminológiasztratégia, igazságügyi nyelvstratégia stb. mint minden stratégia, csak akkor lehet sikeres, ha áthatja a teljes közigazgatást, és az igazságügy komplex rendszerének minden résztvevője támogatja (Szoják 2017). A stratégiák akkor sikeresek, ha a megvalósításnak van felelőse az ehhez szükséges döntési- és hatáskörökkel, intézményi háttérrel, s elegendő költségvetéssel. Az igazságügy szaknyelvi regisztere ugyanis olyan speciális területe a magyar közigazgatási terminológiának, amelynek stratégiai fejlesztése több tudományterület/szervezet/intézmény összefogását is igényli. A kormányzat felelőssége az államnyelv fejlődése tekintetében meghatározó, különös tekintettel arra, hogy az egyik legfontosabb beavatkozási terület maga a közigazgatás, a közigazgatás nyelvhasználatára, ugyanis a magyarul beszélő emberek – ma éppúgy, mint a miniszterelnökségi fordítói intézmény, a Központi Fordító Osztály létrehozásakor 1869-ben, vagy ezt megelőzően, a Szemere Bertalan vezette Belügyminisztériumban felállított nyolc fős hiteles fordítói hivatal létrehozásakor 1848-ban – a mindennapi ügyintézésük során „találkoznak” a magyar állammal vagy hivatalos állami igazgatási ügyekkel (F. Kiss 1974, 1987).⁶ Fontos, hogy a mindennapokban használt nyelvi eszköz,

⁶ A belügyi fordítói hivatal felállítását minisztertanácsi határozat rendelte el 1848-ban. Az új magyar kormánynak szüksége volt a fordítókra a nemzetiségekkel és a külfölddel való érintkezésben. Érdekesség, hogy az 1869-ben megalapított miniszterelnökségi fordító osztály 1907-ben újra belügyi fordítói osztállyá alakult, majd 1949 után került át az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alá (Szoják 2019).

nemzeti nyelvünk az állam és az állampolgár számára egységesen érthető és elérhető/hozzáférhető legyen.

A jogalkotásról szóló törvény szerint egy jogszabálynak a címzettek számára *egyértelműen értelmezhető* szabályozási tartalommal kell rendelkeznie (lásd 2010. évi CXXX. törvény 2. §). Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt is feltételezni kell, hogy azok *a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt* szolgáljanak (lásd Alaptörvény 28. cikk). Még akkor is, ha szövegük nem közérthető, vagy esetleg ellentmondásos. A polgári törvénykönyv a szerződésalkötési szabadság körében egyenesen feljogosítja a feleket arra, hogy szabadon állapítsák meg megállapodásuk tartalmát (lásd: 2013. évi V. tv. (Ptk.) 6:59. § (2) bek.), ugyanakkor segítő iránymutatást is tartalmaz a szerződések értelmezéséhez (Ptk. XVII. fejezete). Aki ugyanis a szerződés megkötésére irányuló szándékát egyértelműen kifejező és a lényeges kérdésekre kiterjedő jognyilatkozatot tesz, az a megtett – egyértelmű – nyilatkozatához kötve is marad (Ptk. 6:64. §). Látható, hogy nemcsak a jogszabályok, határozatok megértése segíti a jogkövetést, hanem az önkéntes vagy kötelező szerződéses tartalmak érthetősége is, mert a felek vitamentes kapcsolatát támogatja. Az értelmezési vita elkerülése is költségeket spórolhat, hiszen a megállapodások teljesülése gyorsabban és extra erőforrások (pl. bíróság, ügyvéd, idő, szakértő, felmondás stb.) bevonása nélkül valósulhat meg (Szalai 2013: 7). A magánjogon belül az érthető jogi tartalmat egyenesen a tisztességesség vélelmével ruházza fel a jogalkotó, amikor kimondja, hogy a közérthető és világos szerződési feltételek nem eshetnek a tisztességtelen általános szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések alá (lásd 2013. évi V. törvényt a polgári törvénykönyvről 6:102. § (3) bek.). A példák idézését bármely jogág (polgári, büntetőjogi, közigazgatási), tehát közjog vagy magánjog területéről egyaránt folytathatnánk. Ugyanakkor a jogszabályokban foglalt jogi normák közérthetőségén kívül más jogi tartalmak közérthetősége is elvárásként jelenik meg a fogyasztóvédelmi szabályozásban, így például a békéltető testületek eljárására vonatkozó törvényi rendelkezések *rövid, közérthető bemutatásával* is előmozdítható a fogyasztók tájékoztatása stb. (lásd 1997. évi CLV. tv. 37/A. §). Ahhoz, hogy a szerződésekben fogyasztóvédelmi mechanizmusként találkozhasunk a közérthetőség vitákat és pereket is megelőző, az önkéntes jogkövetést segítő hatásával, ugyanezzel kellene szembesülnünk a szerződésekre irányadó jogalkotási „termékek” körében. Hiszen hogyan volna elvárható a jogalkalmazóktól, hogy érthető határozatokat vagy szerződéseket készítsenek, ha adott esetben a jogalkotó sem ügyel eléggé arra, hogy a szerződésbe vagy más dokumentumba foglalandó jog vagy kötelesség jogi normában történő megjelenése egyértelmű legyen? Ugyanezen tartalmak, szövegek nyelvi közvetítése – fordítása, tolmácsolása – során további bonyodalmat okozhat, ha a forrásnyelvi jogi szöveg nem egyértelmű. Hiszen

erről a legjobb minőségű és a legjobban érthető célnyelvi fordítást elkészíteni sem lehetséges, ha maga az alapot szolgáltató jogi dokumentum kétértelmű vagy szövegértelmezéssel vitatható tartalmú.

Az igazságügyért való felelőssége keretében a magyar igazságügyi miniszter felel jelenleg a Kormány igazságügy-politikájának kialakításáért (lásd 1710/2014. (XII. 5.) kormányhatározat az igazságügyi politikáról, továbbá a hatályos 94/2018. (V. 22.) kormányrendelet 112. § (1) bek.) és az alkotmányos szervekkel együttműködve annak végrehajtásáért. A miniszter az igazságügyért való felelőssége keretében előkészíti nemcsak a jogalkotásra, a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételre, a hivatalos lapokra és a hivatalos jogszabálygyűjteményekre, a bírósági szervezetre, a bírák és az igazságügyi alkalmazottak jogállására, szolgálati jogviszonyára, a bírósági igazgatásra és ügyvitelre, a választott bíraskodásra, a bírósági végrehajtásra és a bírósági végrehajtói szervezetre, a közjegyzőkre, az ügyvédi tevékenységet gyakorlóakra, az igazságügyi szakértőkre és a jogi szakvizsgára vonatkozó, hanem többek között a közigazgatási perrendtartásra, valamint a közigazgatás-szervezésért felelős miniszterrel együttműködve az általános közigazgatási rendtartásra vonatkozó jogszabályokat (uo.).

Jelenleg az igazságügyért felelős miniszter felel a jogalkotás minőségének fejlesztéséért is, e tekintetben meghatározza és a kormányzati döntés-előkészítés során érvényesíti a jogszabályszerkesztés követelményeit: folyamatosan felülvizsgálja a jogrendszert, összehangolja a tartalmi és technikai deregulációt, megszervezi és lebonyolítja a minisztériumokban a jogi és a kodifikációs feladatokat végző személyek képzését (94/2018. (V. 22.) kormányrendelet 112. § (2)–(3) bek.).⁷ E körben természetesen van és lehet mód az érthető jogalkotási szempontok akár nyelvészeti és a jelen tanulmányban komplex módon bemutatott további szempontok szerinti szem előtt tartására, kifejezetten a jogi szaknyelv vágyott közérthetősége céljából. Ehhez a napjainkra felgyorsult jogalkotási folyamatba extraidő bevonására volna szükség, hiszen e munkafolyamat egyfajta nyelvi lektorálással is kiegészülhetne. Ha e folyamat további komplexitása viszont már nem kívánatos, akkor az alapfolyamatban közreműködők jogi alap- és/vagy továbbképzésében lehetne e tudást átadni, integrálni. E kérdések szintén a stratégia részeként kialakítandó igazságügyi nyelvstratégiában nyújthatnak kellő iránymutatást.

⁷ Felhívjuk a figyelmet arra, hogy egyes miniszterek hatásköre kormányzati ciklusonként változhat, az itt jelzett feladatkörök jogalkotás folytán átkerülhetnek más tárcák hatáskörébe (lásd korábban Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium [2010–2014] vagy Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium [2006–2010]).

Mindemellett szintén az igazságügyi miniszter gondoskodik a jogszabályok és más jogi aktusok kihirdetéséről, illetve közzétételéről, valamint azok módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt, hatályos szövegének tartalmilag hiteles, a jogalkotásról szóló törvény előírásainak és a jogszabályszerkesztés szabályainak megfelelő, nyomdakész formában történő megjelentetéséről (lásd a 94/2018. (V. 22.) kormányrendelet 112. § (3) bek.).

Az igazságügyi tevékenység körében a kormányrendeletben megtaláljuk még a jogi segítségnyújtási, a közjegyzői és az ügyvédi tevékenységet gyakorlókkal, a bírósági végrehajtókkal, a polgári és közigazgatási jogi közvetítői tevékenységgel, a pártfogó felügyelői tevékenységgel és az igazságügyi szakértőkkel kapcsolatos feladatokat, a bírósági és az ügyészségi fogalmazók, a közjegyzőjelöltek, az ügyvédjelöltek, az ügyvédi kamarai nyilvántartásba vett jogi előadók és a más munkakörben dolgozó jogászok jogi szakvizsgájának, valamint egyéb szakmai továbbképzésének feladatait, továbbá a bírósági végrehajtók és a végrehajtási ügyintézők szakvizsgájának, szakmai továbbképzésének, valamint az igazságügyi szakértők szakmai vizsgájának alapvető szabályait és feltételeit is. Mivel az igazságügy-miniszter a kormány igazságügyért felelős tagja, az itt található részletes felsorolásból tudunk következtetni az igazságügyben tevékenykedők körére. E körben érdekes vizsgálat tárgya lehet, hogy vajon a jogi szaknyelvet ki alkalmazza, és ki az, aki megérti, és ki az, aki nem. A joggyakorlat továbbfejlesztésében és az ítélkezési gyakorlat egységesítésének biztosítása érdekében a miniszter javaslatot tehet jogegységi eljárás indítványozására, együttműködik a jogi képzési tevékenységet folytató egyetemek vezetőivel, elősegíti a jogászképzés színvonalának emelését, értékeli a jogászképzés helyzetét és arról tájékoztatja a Kormányt, ellátja a szakfordító és tolmácsoló tevékenység ágazati irányítását, továbbá fejleszti és felügyeli az igazságügyi informatikai rendszerek működését és kialakítja az igazságügyi statisztika rendszerét. A szaknyelvi következtetések levonása után tehát lehetőség van azok integrálására a képzési, illetve az infrastrukturális rendszerekbe, és bevonhatók a javaslatok kivitelezésébe az igazságügyben nevesített közfeladatot ellátó vagy koordináló szervezetek is (pl. OBH a bíróságok tekintetében, az OFFI a szakfordításokhoz szükséges hiteles terminológia tekintetében).

4. Egy igazságügyi nyelvstratégia lehetséges tartalma és előnyei: hatékony közigazgatás és nyitott kormányzás

A jogszabályok és egyéb jogi szövegek információs szempontból rendkívül lényeges eszközei a társadalmi narratívák megteremtésének, így a jogi szaknyelv szemantikai megformáltsága, illetve érthetősége is fontos tényező (Novák 2014: 60–73). A nyelv változik, a 21. században felgyorsult gazdasági környezetben egyszerűsödik. Az állampolgár gyorsan és

egyszerűen akar ügyet intézni és ezzel időt megtakarítani. Érdekes megvizsgálunk a statisztikák alapján a társadalom tagozódását iskolai végzettség szerint, és figyelembe venni azt a tényt, hogy a közérthetőség mércéjét a kevésbé iskolázott társadalmi réteghez kell(ene) igazítani (Szoták et al. 2018, 2021; lásd még Hettinger 2021; Gellén 2021; Horváth 2021). A svéd modell például azért működik jól, mert a közigazgatási szervek közérthető módon kommunikálnak az állampolgárokkal annak érdekében, hogy az állampolgárok gyakorolni tudják alapvető jogait, betartsák a társadalmi normákat, megbízzanak a hatóságokban és elfogadják a döntéseket vagy ajánlásokat. A jogbiztonsághoz és a jól működő demokráciához erre nagy szükség van, ráadásul a közérthető kommunikációval pénzt és időt takaríthatunk meg (Strandvik 2016).

Ehelyett – ahogy napjainkban is tapasztaljuk – az ügyfelekkel való levelezés során a hivatalok írásbeliségét mindinkább a túlbonyolított, terpeszkedő szerkezetekkel tűzdelt megfogalmazás jellemzi (bonyolult, hosszú mondatok, nominális szerkezetek, személytelenség, redundancia), amelynek nem feltétlenül célja a közérthetőség vagy az ügyfélközpontúság (Szoták 2021a: 91). Ez még azon jó szándék esetében is gyakran előfordulhat, amikor a bürokráciacsökkentés és az ügyfél-elégedettség érdekében úgynevezett mintaszövegek kerülnek kialakításra egyes hatóságok munkafolyamataiban. Az állampolgárok számára a különböző hivatalokból érkező levelek szövegeinek értelmezése legtöbbször gondot okoz a fent leírt szövegtani sajátosságok miatt. Ugyanakkor célszerű, ha a hivatalos, az állam működése közben keletkező és nehezen érthető tartalmakat nem magánszemélyek saját vállalkozása,⁸ hanem valamely állami stratégiához kapcsolódó közfeladat-ellátó szervezet alakít át értelem- és tartalomvesztés megelőzése céljából, az állam szolgáltató típusú működésének erősítése érdekében, közszolgálati etikai szemléletmóddal.

A közérthetőség tulajdonképpen azt jelenti, hogy a szöveg nyelvezete, felépítése világos és egyértelmű, azaz olyan, hogy az állampolgár első olvasásra megérti a szöveget és képes az információt felhasználni/alkalmazni úgy, hogy abból semmilyen hátránya ne származzon, tehát az ügyintézési folyamat sikeres legyen. De jog és nyelv is szükségszerűen változik, és a közérthetőség is relatív, attól függően, hogy ki milyen társadalmi státusból, milyen professzióból, milyen anyagi körülmények és határidők közül és milyen olvasóeszközzel a kézben tekint a jogi norma szövegére, akár a digitális térben, az interneten olvasva azt (Németh 2021b: 45).

Kiemelten utalunk arra is, hogy számos olyan jogszabály van, amely előírja a közérthető kommunikációt a jogviszonyok szereplőinek (lásd a

⁸ Pl. Világos Beszéd ügynökség. Időről időre a sajtónyilvánosság figyelmét is foglalkoztatja az érthetetlen hivatalos szövegek problémája, ezért is aktuális a téma napjainkban.

2. számú mellékletet). Ezért a közérthetőség megteremtésében szükséges az állam példamutatása. Egy igazságügyi nyelvstratégia célja lehet, hogy elősegítse a közérthető jogi nyelvhasználatot, szükségességének és módszereinek bemutatásával, kialakítása pedig fontos párbeszédet valósíthat meg a szakma (jog) és a nyelvészek, a jogi eljárások és a nyelvhasználat gyakorlati szakértői és művelői, közreműködői – esetleg az érintett (címezett) laikusok – között. A jogi szaknyelvi közérthetőség etikai követelménnyé is válik a technológiai fejlődés korában, különös tekintettel az online közzétett jogi tartalmú dokumentumok és szövegek esetében. Az internetet megváltoztatni csupán a jog követhetőségének fenntartása céljából nem lehetséges, de az online tér mindazon fejlesztői számára, akik nem jogászok, de jogi szaknyelvi szövegekkel dolgoznak – készítik, közzéteszik azokat –, irányadók kell, hogy legyenek a legfontosabb jogészetikai alapelvek is: a jóhiszeműség, a tisztesség, az együttműködés, az akadálymentes kommunikáció folytatása, a jogkövetés elősegítése, és az ezek ellen ható hatások kiküszöbölésére való folyamatos törekvés. A jogászképzésen belül magát a jogi szaknyelvet közérthetőítő kurzus kialakításának is számtalan előnye lehet (Németh 2021a: 58). Az itt említett szakterületek – beleértve a jogászképzést is – tehát alapvetően az igazságügyi feladatokat koordináló, ellátó miniszter hatáskörébe esnek, így releváns megoldások szülehetnek egy komplex igazságügyi nyelvi stratégia megalkotásakor.

A demokratikus joggyakorlason belül a demokratikus jogalkalmazás és demokratikus végrehajtás követelményének maradéktalanul érvényesülnie kell annak érdekében, hogy az állampolgárok hozzájussanak a kormányzati folyamatokkal összefüggő információkhoz, mert a magas szintű átláthatóság pozitív hatással van a kormányzati intézkedések társadalmi, politikai és jogi értelemben vett legitimitációjára is. A nyitott kormányzás kérdésével az OECD Közigazgatási és Területfejlesztési Igazgatósága koncepcionálisan foglalkozott, mivel a nyitott és átlátható kormányzás felépítésének kihívásával valamennyi országnak szembe kell néznie (OECD 2003). A jó kormányzás széles körben elfogadott alapelvei között a következők szerepelnek: átlátható és számonkérhető működés; méltányosság és egyenlőség a polgárokkal való bánásmódban; hatékony és eredményes szolgáltatások; átlátható és alkalmazható törvények és szabályozások; a törvények rendelkezéseinek tiszteletben tartása; valamint az etikus viselkedés magas foka. Mindezek hazai megvalósítása a magyar igazságügybe vetett közbizalmat támogathatja, és a magyar jogi szaknyelvi szövegekkel operál.

Számos jó gyakorlatnak lehetünk tanúi,⁹ de ezek nem egy koherens stratégia mentén történtek, elszigetelt próbálkozások csupán, és az állam részvétele ebben szintén esetleges. A releváns közszolgálati képzések iránt is megnövekedett az igény, ezért is lenne hasznos stratégiai keretbe foglalni és tudatos terv szerint végrehajtani azt. Hiszen a megértés az információhoz való hozzáférés egyik alapja. Az információkhoz való hozzáférés megfelelő szintjének és az információk védelmének biztosításához nemcsak megalapozott törvényekre van szükség, hanem arra is, hogy az állampolgárok ismerjék és értsék jogaikat, és hajlandóak és képesek legyenek ezeknek megfelelően cselekedni (OECD 2003).

Az igazságügy általában írott dokumentumokra támaszkodik. Ezeknek közös jellemzője kell, hogy legyen a tárgyilagosság, a pontosság és az egyértelműség. A jogértelmezés alapja a jogszabály szövege, tehát a nyelvi értelmezés szükségképp alapvető (Sárközy 2016). A 21. századi demokratikus jogállamban is az államszervezet minden tevékenységének az állampolgár egyéni szabadságának mind teljesebb érvényesülését kell szolgálnia. Amennyiben az állampolgár nem jut hozzá az őt érintő legfontosabb információkhoz, úgy sem politikai véleményét nem tudja megfelelően kialakítani, sem politikai jogait nem tudja megfelelően érvényesíteni (NKE Jó állam jelentés, 2017: 137), de még a normáknak vagy az ajánlásoknak megfelelő cselekvés sem tud megvalósulni. Nem beszélhetünk a közzétett, nyilvános információkhoz való hozzájárásról abban az esetben, ha a közzétett információ (pl. jogszabályok szövege vagy a hatóságok honlapon szereplő eljárási tájékoztatója stb.) nem közérthető, a használt terminológia szempontjából nem érthető az adott információt igénylő számára. E kritérium a magyar és az idegen nyelvű információs adatbázisokra egyaránt vonatkozik.

⁹ 1. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézete (VTKI) a rendvédelmi szövívők számára 2016-tól két és fél éves képzést indított; 2. Az NKE Államtudományi és Közigazgatási Karon elindul a Közszolgálati Média és Kommunikáció Tanulmányok Program, amelynek célja a közszolgálati kommunikáció oktatásával és kutatásával hozzájárulni a közigazgatás-fejlesztési programok kiteljesítéséhez; 3. Az OBH a 2017-es évet a közérthetőségnek szentelte: olyan képzéseket, konferenciákat szerveztek, amelyek az állampolgárok és a bíróságok közötti közvetlen és közvetett kommunikációs kapcsolatok javítását szolgálták; 4. NAV közérthetőségi programja az ügyfél-szolgálati kommunikációban; 5. MANYISI-NKE KKMTK (2017. szeptember 6.) Kerekasztal-beszélgetés a közigazgatási szaknyelv közérthetőségéről; 6. Az MTA ÁJB Közjogi Albizottsága tudományos vitaulést szervezett 2017. június 14-én, amelynek témája a jogalkotás szakszerűsége és a jog közérthetősége volt; 7. MTA DE Közszolgáltatási Kutatócsoport működése 2012 és 2017 között; 8. Miskolci Egyetem A tisztességes eljárás jogi aspektusai – a jogi nyelv hatása, a joghoz való hozzáférés eredményessége című OTKA projektje (2014–2017).

Az állampolgároktól nem várhatjuk el, hogy hirtelen képzetebbek legyenek a jogalkalmazás, a jogszolgáltatás területén. Sokkal inkább a hivatalnak kell megküzdenie saját korlátaival: a hierarchikus rendszerből fakadó nehézségek, a hivatalok élén álló vezetők stílusa, szakértelme és felkészültsége, a szervezet kommunikációja mind-mind segíthetné az ügyfélbarát kiszolgálást (Szoták et al. 2018).

Természetesen a közérthetőségnek gazdasági haszna is van, mert ha például a hivatalok informatív, átlátható honlappal rendelkeznek (mint például az Egyesült Királyságban),¹⁰ könnyen értelmezhető leveleket írnak az ügyfeleknek, akkor az abban foglaltakat többen és szívesebben végrehajtják, a szabályokat együttműködőbben betartják (kulcsszavak: hozzáférhetőség, elégedettség, erőforrás-hatékonyság, felkészült hivatalnokok, kevesebb ügyfélteher). Örömteli, hogy egyre több magyar állami portál (pl. kormányzati weblap vagy köztulajdonú gazdasági társaságok weblapja) törekszik magas színvonalú és informatív digitális felületek létrehozására. A stratégia szintén megfogalmazhat ajánlásokat ezekhez, amelyek a kötelező előírás helyett kellő iránymutatással segítik az elektronizált információátadást, annak specialitásaira is tekintettel. Hiszen ma már tudjuk, hogy a társadalmi pozíció vagy a műveltség, illetve az anyagi helyzet különbségei mellett a közlő és az olvasó közé beékelődő digitális eszközhasználat is hatással lehet – nem csak igazságügyi tartalmak esetén – az érthetőségre.

Egy a magyar jogi és közigazgatási kultúrából építkező, mégis az új, digitális világhoz való alkalmazkodást is szem előtt tartó lehetséges igazságügyi nyelv stratégia – a kormányzati stratégiaalkotás kereteit előíró rendelet és a stratégiaalkotás módszertani kötelező elemein túl – a következő területeket érintheti: a jogalkotás nyelvezete (jogszabályok); a nemzetközi jogszabályok implementációja (terminusok harmonizációja); a hivatali szolgáltatások nyelve (igazgatás); az igazságszolgáltatás (bírószágok) nyelvezete – írásban, szóban (joggyakorlat-elemzés); az igazságügyi hivatásrendek kommunikációja (Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiájának tevékenysége); a jogtudomány és a jogászképzés nyelvezete (MTA és felsőoktatás); a jogi, igazságügyi fordítások terminológiai iránymutatása (OFFI); a magyar–magyar kommunikáció, a jogszabályokon kívül megtalálható jogi tartalmak (pl. tájékoztatók vagy határozatok) érthetősége; a digitális tér hatása az igazságügyi, a jogi szaknyelvre; az érintetti kör azonosítása.

A stratégiák lehetséges célja a definícióalkotás is, így a nyelvstratégia további feladata, ily módon érdemi tartalma lehet az is, hogy megvizsgálja, elemezze, vajon el kell-e különíteni a szaknyelven belül a jogi, az igazságügyi vagy a közigazgatási terminológiát, illetve ezek vajon milyen viszonyban állnak egymással. Ha ezek tartalma eltérő, vajon hol van az a

¹⁰ Az Egyesült Királyságban összevonták az összes közigazgatási oldalt egy helyre, a www.gov.uk oldalra, mert az ügyfélközpontúság áll a középpontban, nem a hivatal.

határ, amely megkülönbözteti, elválasztja őket egymástól. A vizsgálat eredménye az is lehet, hogy ezek egymással szorosan összefüggő, közös halmazokkal is rendelkező, élesen nem elválasztható szaknyelvi területek. Ez esetben az összefoglaló gyűjtőnév megalkotása interdiszciplináris előnyt nyújthat majd a nyelvtudomány vagy a fordítástudomány, illetve a jogtudomány számára is.

Amennyiben ez a lehetséges tartalom irányadónak tekinthető, az eddigi argumentumok alapján könnyen megállapítható azon szervezetek és intézmények köre is, amelyeknek e stratégia megalkotásában érdemes részt venniük: az Igazságügyi Minisztérium, a Parlament és a szaktárcák kodifikációs főosztályai, a jogalkotás, a nemzetközi szerződés és nemzetközi gyakorlatok koordinációjáért felelős, külügyi hatáskörrel rendelkező tárca, minden hivatal, amelyben ügyet intézünk, az OBH és a Kúria, a jogi hivatásrendek, pl. ügyvédi, szakértői, végrehajtók testületének kamarái vagy más köztestületek, egyetemek és az Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiaja, az állami tulajdonú fordítóiroda (OFFI Zrt.) és más jogi fordítóirodák, illetve a magyar nyelvi tervezéssel tudományos igényességgel foglalkozó osztály vagy kutatóintézet.

5. A közfeladat-ellátó fordításszolgáltató mint a jogi szaknyelvi terminológia lehetséges garantőre

A terminológia a nyelvtudomány azon területei közé tartozik, ahol a nyelvtudatos alakítása folyik (vö. Tolcsvai Nagy 2019: 34). Ezt a tudatosságot az állami fordítószolgálat, az OFFI Zrt. is magáénak vallja, hiszen a tudatos terminológiaépítés az aktuális (2023 és 2026 közötti) időszakra irányadó intézményfejlesztési stratégiájának része. Az intézmény az igazságügy szereplőjének tekinti magát a hiteles fordítások és az igazságügyi (bírói, bírósági, hatósági) tolmácsolás letéteményeseként,¹¹ és magára nézve

¹¹ Az OFFI Zrt. 2019 és 2022 közötti időszakra szóló középtávú fejlesztési stratégiája (kelt: 2019. március 29., továbbiakban: OFFI Stratégia) szerint az OFFI Zrt. egy integráltan minőségbiztosított (ISO 9001:2015 és ISO 17100:2015), 100%-ban állami tulajdonú fordítóiroda, amelynek jogszabályok (pl. 24/1986. (VI. 26.) miniszteri rendelet 5. §) alapján fő tevékenysége a hiteles fordítás, az igazságügyi és egyéb kijelölés alapján ellátott tolmácsolás, a 338/2011. (XII. 29.) kormányrendelet 2. § (4) bekezdése szerinti jogszabályfordítás, mindezekhez kapcsolódó terminológiai fejlesztések, illetve feladattól függően a lakosság, cégek és a kormányzati szervek részére további közfeladatok ellátása. Küldetése „olyan digitális okirati- és terminológiai tudásbázisok, fordításminták és ügyviteli modernizációk megvalósítása, amelyek az elektronikus hiteles fordításokhoz és az (e-)közjogszabályozási, illetve igazságügyi fordítások magas színvonalú, dinamikus és biztonságos kiszolgálásához elengedhetetlenek, és amelyek az etikus közszolgálati elvek mindenkor szem előtt tartásával valósulnak meg” (OFFI Stratégia 1. 2).

általában is irányadónak tekinti az igazságügyre és a kormányzásra vonatkozó fejlesztési irányelveket (lásd a 24/1986. (VI. 26.) miniszteri rendelet a szakfordításról és tolmácsolásról). A következőkben kifejtjük, hogy mit jelent a gyakorlatban az OFFI – magyarországi viszonylatban egyedülálló – terminológiastratégiai tevékenysége.

Az OFFI annak érdekében, hogy a 21. század elvárásainak megfelelően, közfeladatait kiváló és egységes minőségben lássa el, innovatív igényeket kielégítő jogi és közigazgatási terminológiai adatbázist épít *IUS-Term*TM néven (lásd például Tamás 2019, 2021; Németh 2019b) az alapító Igazságügyi Minisztérium által jóváhagyott intézményfejlesztési stratégiában lefektetett elvek szerint. A *IUSTerm*TM mögött egy országos viszonylatban egyedülálló, terminológus végzettségű szakmai csapat áll kiváló hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerrel. Az adatbázis (esetleges elérhetővé tétele) a közigazgatást kiszolgáló jogi szakfordítások elkészítése során a célnyelvi fordítások jobb érthetőségéhez, hosszú távon a közérthetőséghez és a jobb felhasználhatósághoz is hozzájárulhat, ami Magyarország (nyelvi) versenyképességét is erősítheti. Ennek keretében nemcsak a közigazgatási vagy a bírósági eljárásokhoz szükséges, jogszabály alapján ellátandó okiratfordítások és tolmácsolás fordítási szóhasználata válhat egységessé és magas minőségűvé (lásd 24/1986. (VI. 26.) miniszteri rendelet 5. §-át a szakfordításról és tolmácsolásról és pl. a Polgári perrendtartás vonatkozó rendelkezéseit), de a hivatalos jogszabályfordítások (lásd 338/2011. (XII. 29.) Nemzeti Jogszabálytárról szóló kormányrendelet 2.§ (4) bekezdését) egységes terminológián alapuló érthető nyelvazete is eredményezheti a jogrendszerbe vetett bizalmat. E tevékenységével terminológiai politikai szempontból is hasznos tevékenységet folytat: a jogi és közigazgatási fordítások területén előmozdítja a terminológiai egységesítést és harmonizációt (vö. Fóris 2021), mert közfeladat-ellátási kötelezettsége nyomán hatással van a közigazgatásban és az igazságügyben felhasznált dokumentumokban megjelenő magyar nyelvű terminológiára, annak egységességére és minőségére. Az OFFI-ban folyó felelősségteljes terminológiai munka egyik célja, hogy alapvető elvárásként hozzájáruljon a hiteles fordítások közérthetőségéhez (Szoták–Tamás 2021: 46), és alapvető célkitűzése a fordítói tevékenység hatékony terminológiai támogatása a nyelvtechnológiai eszközök használatával (Klenk–Polácska 2021).

Az OFFI 2019 óta hatályos stratégiája kiter az arra is, hogy hazánk jogi és nyelvi versenyképességét fejlesztendő meg kellene valósítani minden olyan egységesítésre törekvő, magyar nyelvű szakterminológiai feladatot, amelynek célja, hogy a magyar nyelv (ideértve a szaknyelveket is mint a jogi és közigazgatási nyelvet) a digitális térben minél erőteljesebben jelen

legyen (vö. Ács et al. 2017).¹² E körben a magyar közigazgatási és jogi terminológiai adatbázis-építést (pl. a tulajdonos OFFI stratégiájában etalon minőségű (irányadó), magyar nyelvű, a nemzetközi terminológiákkal folyamatosan egyeztetett *IUSTerm*TM adatbázis kialakítását), vagy a nem az irányadó adatbázis-tulajdonos által készített, gépi adatbázisokban felhasználandó igazságügyi és jogi terminológiai adatbázisok auditját (felügyeletét, azaz szakmai hitelességi ellenőrzését) is állami közfeladattá érdemes tenni, és jogalkotással valamely, az igazságügyi tárca által felügyelt jogi szaknyelvi terminológiai hatáskörrel rendelkező intézményhez érdemes telepíteni.¹³ A közfeladati státusz – egységes és hiteles magyar jogi és közigazgatási terminológiai korpusz fejlesztése, akár gépi fordítóprogramok számára – végül jogalkotással nyerhető el, ehhez szükséges a cél megjelenítése állami digitális és nyelvi stratégiákban és ezekkel összefüggő vagy más releváns szakpolitikákban (OFFI Intézményfejlesztési stratégia 2023–2026).

Az OFFI a gyakorlati tevékenységén és konkrét nyelvstratégia-vízióin túl – az OFFI Akadémia kereteiben megvalósított rendezvényeivel – folyamatosan részt vesz tudományos terminológiapolitikai diskurzusokban, és lehetőségeihez mérten olyan kiadványok megjelenését is támogatja, amelyek a mindennapi innovatív fejlesztések szakmai alapjául szolgálnak (pl. Fóris–Bölcskei 2019; Szoták 2021b; Tamás–Szoták 2021). Az OFFI Zrt. terminológia tevékenysége és fejlesztései igazodnak a fordítóipari szabványok (pl. MSZ EN ISO 17100:2019) által meghatározott munkafolyamathoz, amelyek elsődlegesen a magas minőségű fordítások folyamat-alapú és fenntartható szervezését támogatják, mivel az állami fordítóiroda nem költségvetési szerv, üzleti eredményessége mindenkor elvárt, ez pedig függ az elégedett, minőségorientált megrendelői körtől.

¹² Kutatások szerint az információtechnológia következő generációja olyan szintű nyelvi képességgel fog rendelkezni, hogy az emberi felhasználók saját nyelvükön élőbeszédben tudnak majd kommunikálni a technológiát használva. A magyar nyelv az OFFI szerint egyelőre még nincs veszélyben, viszont a helyzet drámaian megváltozhat akkor, amikor a technológiák új generációja elkezd valóban hatékonyan kezelni a beszélt nyelvet. Egy nyelv státusza pedig nemcsak beszélőinek számától függ, hanem attól is, hogy mennyire van jelen az információs térben és a szoftveralkalmazásokban.

¹³ Amikor egy magántulajdonú gazdasági társaság világméretű jogi szótárat épít akár a magyar nyelv érintésével, de ahhoz nem kapcsolódik az adott nemzeti jogintézményeket kialakító állami igazságügyi szaktárcák együttműködése (pl. TransLegal.com, World Legal Dictionary), akkor kérdésként merülhet fel, hogy vajon a magyar jogi terminológiát egy külföldi gazdasági társaság szakértői mennyire tudják pontosan kialakítani, az érintett nemzeti szervezet, pl. az IM vagy intézménye (pl. OFFI) megkérdezése, a vele való szakmai konzultáció nélkül.

6. Összegzés

A hazai közigazgatási és bírósági – igazságügyi – eljárásokban biztosítandó az anyanyelvhasználat joga, amely az Alaptörvényben meghatározott tisztességes eljáráshoz mint alapjoghoz kapcsolódik (XIV. tc. 2.), továbbá az igazságügybe vetett közbizalom növelése, a jogi versenyképesség összetevőinek erősítése, és nem utolsósorban az európai együttműködés keretén belül a nemzeti érdek hatékony képviselője egyaránt igényli azokat a nyelvstratégiai törekvéseket, amelyek egy egységes igazságügyi nyelvstratégia kialakítása irányába mutatnak.

Ha ajánlásként létezne a jogi szaknyelvi regiszter egységes használatára és közérthetőségére vonatkozó igazságügyi nyelvstratégia – amely illeszkedik egy átfogó magyar nyelvstratégiába –, akkor ehhez az állami iránymutatáshoz számos, az állam működtetésében közreműködő intézmény, hivatal és szervezet is alkalmazkodhatna, és ez egységes terminológiahasználatot, ugyanakkor jogi tartalomvesztés nélküli, közérthető, a közigazgatást és az állampolgárokat egyaránt kiszolgáló szaknyelvi tartalmat eredményezhetne. A nyelvstratégia fókuszált célokat és cselekvési tervet – akár új közfeladatokat és intézményi hatásköröket – határozhatna meg, amelynek mentén egységesebb és célhoz kötöttebb további szakpolitikák is létrehozhatók, vagy a meglévő szakpolitikák a magyar nyelv és a szaknyelvek fenntarthatóságának kérdéseivel is kiegészíthetők, ideértve a hazai hivatali és jogi nyelv gyakorlatias szempontjait. Egy egységes és hiteles magyar jogi és közigazgatási terminológiai adatbázis fejlesztése akár új állami közfeladatként is elképzelhető a gépi fordítások és a mesterséges szövegalkotás korában.

Igy az állam működése hosszú távon, s a digitális térben is fenntartható módon ügyfélbarát lehetne, azaz az államhoz forduló vagy az állammal kapcsolatba kerülő állampolgár a könnyű megértés, a könnyebb jogkövetés, a könnyű ügyintézés élményét élhetné meg, amikor a közigazgatás vagy a jog világával a hivatalokban – akár az elektronikus! – ügyintézés során érintkezni kénytelen. Nem kérdés, hogy a nyelvi közvetítésben a közérthetőségnek, az egységes terminológia használatának és az auditált módszertanok alkalmazásának nélkülözhetetlen szerepe van. Mindeközben a világ valamennyi jogállama előtt kihívásként magasodik az átlátható és nyitott kormányzás demokratikus követelménye.

Az igazságügyi feladatok körében az OFFI Zrt. stabil partneri együttműködésre képes a nyelvstratégiát alakító és az igazságügyi nyelvstratégiában közvetve vagy közvetlenül is érdekelt kormányzati és szakmai szervezetekkel, különös tekintettel azokra a közfeladatokra, amelyek a szervezet tevékenységéhez koherensen illeszkednek. Az állami fordítószolgáltatnál az ehhez szükséges kapacitás, pénzügyi erőforrás és szakismeret is rendelkezésre áll a 2023–26 közötti legújabb intézményfejlesztési stratégia alapján.

Javasolt az igazságügyi nyelvhasználat jövőjéről egy olyan hosszú távú stratégiát alkotni, amely a digitális térben is biztosítja a magyar jogi szaknyelv jelenlétét és fenntarthatóságát.

Megjegyzés: A jelen tanulmány egy korábbi, azonos című írás frissített, aktualizált változata. A tanulmány első megjelenésének adatai: Németh Gabriella – Szoták Szilvia 2021. Az igazságügyi közfeladat-ellátás nyelvstratégiai kérdései a jog és nyelv vonatkozásában. In: Tamás Dóra Mária – Szoták Szilvia (szerk.) *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén*. OFFI Zrt., Budapest. 23–47. Ezúton is köszönetünket fejezzük ki a kiadónak, hogy hozzájárult a tanulmány aktualizálásához és közléséhez

Szakirodalom

- Ács Judit – Pajkossy Katalin – Kornai András 2017. Digital vitality of Uralic languages. *Acta Linguistica Academica* 64/3: 327–345.
- Bechmann, Armin 1981. *Grundlagen der Planungstheorie und Planungsmethodik: eine Darstellung mit Beispielen aus dem Arbeitsfeld der Landschaftsplanung*. UTB für Wissenschaft, Stuttgart.
- Dobos Csilla 2009. Az igazságügyi nyelvészettől a jogi transzlatológiáig – a jogi szakmai nyelvhasználat kutatásának legfontosabb területei. In: Silye Magdolna (szerk.) *Szaktudás idegen nyelven*. Porta Lingua, Debrecen. 255–264.
- Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.) 2019. *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. L'Harmattan Kiadó – OFFI Zrt., Budapest.
- Fóris Ágota 2021. Bevezető gondolatok a terminológiastratégiáról. In: Tamás Dóra Mária – Szoták Szilvia (szerk.) *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén*. OFFI Zrt., Budapest. 48–60.
- F. Kiss Erzsébet 1974. Fordító iroda 1848–49-ben. *Magyar Hírlap* november 11.
- F. Kiss Erzsébet 1987. *Az 1848–1849-es magyar minisztériumok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gellén Klára 2021. A szerződési jognyilatkozatok érthetősége és értelmezése, különösen a fogyasztói szerződések körében. *Jog, Állam, Politika* 13/1: 61–77.
- Hettinger Sándor 2021. A közérthetőség követelményének érvényesítése az általános szerződési feltétellel létrejövő szerződések magyarra fordításakor. *Jog, Állam, Politika* 13/1: 77–89.
- Horváth Péter Iván 2021. Mitől közérthető és tömör egy jogi szöveg? *Jog, Állam, Politika* 13/1: 103–115.
- Kádár Krisztián 2012. *A közigazgatás stratégiai tervezésének és fejlesztésének módszertana*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. ÁROP–1.1.21-2012-2012-0001

- Karcsay Sándor 1981. Jog és nyelv. *Jogtudományi Közlöny* 36/4: 325–338.
- Klenk Márk – Polácska Edina 2021. Nyelvtechnológiai kihívások a hiteles fordításban. In: Szoták Szilvia (szerk.) *A hiteles fordítás mint közfeladat*. OFFI Zrt., Budapest. 89–100.
- Kurtán Zsuzsa 2016. Jogtudomány, nyelvtudomány és szaknyelvkutatás kapcsolatai. In: Hegyi Szabolcs – Vinnai Edina – Zódi Zsolt (szerk.) *Orbis Iuris. Ünnepi tanulmánykötet Szabó Miklós 65. születésnapjára*. Bíbor Kiadó, Budapest. 147–162.
- Kurtán Zsuzsa 2017. *A jogi-közigazgatási szaknyelv rétegzettsége és a közérthetőséggel kapcsolatos problémák főbb nyelvészeti kutatási eredményei*. Elhangzott 2017. szeptember 6-án Magyar Nyelvstratégiai Intézet (MANYSI) és az NKE KKMTK által szervezett Kerekasztal-beszélgetés a közigazgatási szaknyelv közérthetőségéről című fórumon.
- Németh Gabriella – Szoták Szilvia 2021. Az igazságügyi közfeladat-ellátás nyelvstratégiai kérdései a jog és nyelv vonatkozásában. In: Tamás Dóra Mária – Szoták Szilvia (szerk.) *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén*. OFFI Zrt., Budapest. 23–47.
- Németh Gabriella 2019a. A közérthetőség etikájának jelentősége a jogalkotásban és a sablonizált szerződési feltételekben. In: Szoták Szilvia (szerk.) *150 éves az állami fordítószerződés*. OFFI Zrt., Budapest. 127–136.
- Németh Gabriella 2019b. Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI Zrt.) vezérigazgatójának köszöntője. Jogi és közigazgatási terminológiai fejlesztések az állami fordítószerződésben. In: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.) *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. L'Harmattan Kiadó – OFFI Zrt., Budapest. 24–30.
- Németh Gabriella 2021a. A közérthető fogalmazás jelentősége a digitális szerződések esetében (Előszó). *Jog, Állam, Politika* 13/1: 43–45.
- Németh Gabriella 2021b. A normahatás és a közérthetőség összefüggései a sablonizált elektronikus szerződésekben. *Jog, Állam, Politika* 13/1: 47–59.
- Németh Gabriella 2021c. Az igazságügyi szaknyelvi közfeladatok ellátásának aktuális kihívásai. In: Németh Gabriella sorozatszerk., Szoták Szilvia (szerk.) *A hiteles fordítás mint közfeladat*. OFFI Zrt., Budapest. 7–9.
- Novák Barnabás 2014. Jogi dokumentumok terminológiájának fordítási kérdései: Magyarország Alaptörvénye. *Glossa Iuridica* 1/1: 60–73.
- Az OFFI Zrt. 2023–2026 közötti intézményfejlesztési stratégiája – Digitális és nyelvtechnológiai megoldások a közfeladat-ellátás szolgálatában (kézirat).
- Sárközy Tamás 2016. Civiljogi kodifikáció és a nyelv. In: Katona József Álmos – Maleczki József (szerk.) *Jogalkotás érthetően – A pontos fogalmazás művésze*. Magyar Nyelvstratégiai Intézet, Budapest. 108–115.
- Strandvik, Ingemar 2016. A közérthető nyelvhasználat Svédországban. In: Katona József Álmos – Maleczki József (szerk.) *Jogalkotás érthetően – A pontos fogalmazás művésze*. Magyar Nyelvstratégiai Intézet, Budapest. 60–73.

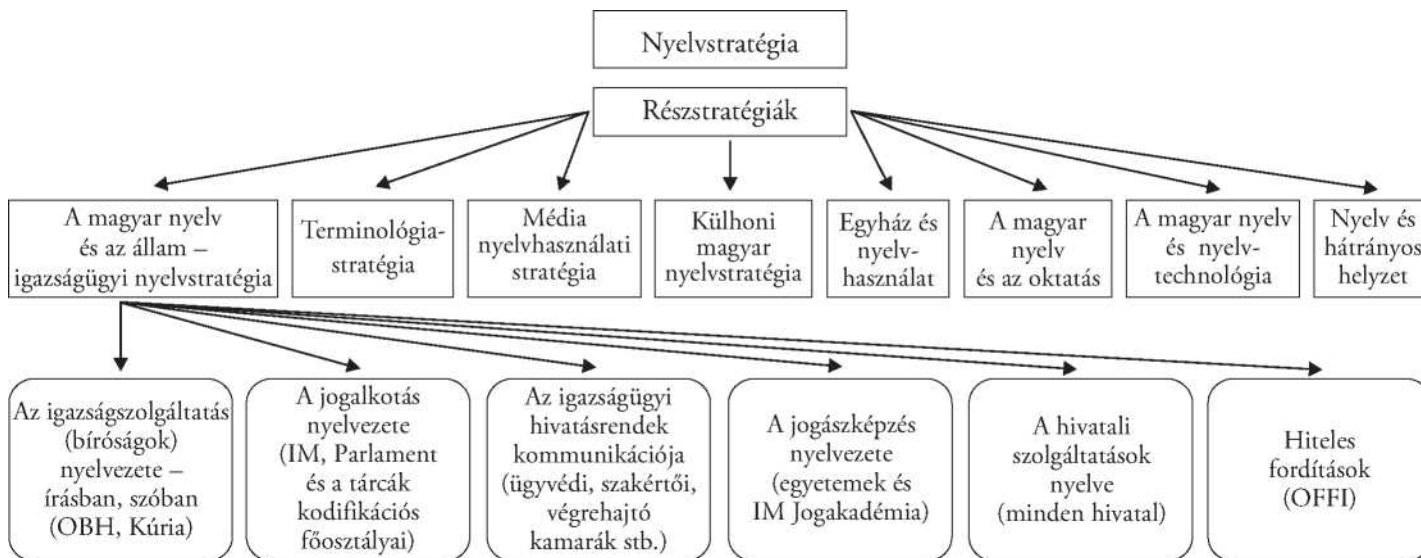
- Szabó Miklós (szerk.) 2010. *Nyelvében a jog: Nyelvhasználat a jogi eljárásban*. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Szegedi László 2011. Az európai Tanács jó közigazgatásról szóló ajánlásának magyar szövegéhez. *Pro Publico Bono* (1): 105–109.
- Szabó Miklós (szerk.) 2015. *A jog nyelvi dimenziója*. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Szalai Ákos 2013. *A szerződés tartalma*. Pázmány Law Working Papers 11. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest.
- Szoták Szilvia – Bölcskei Andrea – Kuna Ágnes 2018. Szaknyelvi kommunikáció, terminológia: egy kerekasztal-beszélgetés tanulságai. In: Bódi Zoltán – Sz. Hegedűs Rita – Szöllősy-Sebestyén András (szerk.) *Magyar szaknyelvek a Kárpát-medencében*. Tinta Könyvkiadó – MANYE – MANYSI, Budapest. 141–153.
- Szoták Szilvia – Tamás Dóra 2021. A hiteles fordítás közérthetősége. In: Szoták Szilvia (szerk.) *A hiteles fordítás mint közfeladat*. OFFI Zrt., Budapest. 46–67.
- Szoták Szilvia 2017. A nyelvpolitikai stratégia külföldi vonatkozásai. In: Zimányi Árpád (szerk.) *Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből*. Líceum Kiadó, Eger, 69–79.
- Szoták Szilvia 2018. A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat terminológiai tevékenysége – A Termini magyar–magyar szótár jogi vonatkozásai és a közérthetőség. *Magyar Jogi Nyelv* 1: 25–29.
- Szoták Szilvia 2019. 1869-től napjainkig – A 150 éves állami fordítószolgálat története. In: Szoták Szilvia (szerk.) *Az állami fordítószolgálat 150 éve*. OFFI Zrt., Budapest. 15–47.
- Szoták Szilvia 2021a. Társadalmi különbségek, közérthetőségi dilemmák – a közérthetőségről szociolingvisztikai megközelítésben. *Jog, Allam, Politika* 13/1: 89–103.
- Szoták Szilvia (szerk.) 2021b. *A hiteles fordítás mint közfeladat*. OFFI Zrt., Budapest.
- Tamás Dóra Mária – Szoták Szilvia (szerk.) 2021. *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén*. OFFI Zrt., Budapest.
- Tamás Dóra Mária 2019. *Bevezetés a jogi terminológiába a terminológus szemüvegén át*. OFFI Zrt. – ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2. átdolgozott kiadás.
- Tamás Dóra Mária 2021. Jogi terminológia a terminológus szemével, avagy milyen célokot érdemes megvalósítani az oktatás, az egységesítés és a terminológiai politika terén? In: Tamás Dóra Mária – Szoták Szilvia (szerk.) *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén*. OFFI Zrt., Budapest. 61–101.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017. *A magyar nyelv jelene és jövője*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Tóth Judit 2021. *A rendészeti nyelv: átmenet vagy helyben járás?* Az előadás elhangzott az Átmenetek – globális és lokális kultúrák találkozása című konferencián, SZTE Kapocs Műhely–Szentgyörgyi Agóra, Szeged. 2021. március 12–13.

- <https://docplayer.hu/213332064-A-rendeszeti-nyelv-atmenet-vagy-helyben-jaras-toth-judit-szte-ajtk.html>
- Varga Anna 2015. *Trócsányi a jogakadémiáról: Helyre kell állítani az igazságszolgáltatás társadalmi megítélését!* (2015. október 12.)
<https://szegedma.hu/2015/10/trocsanyi-a-jogakademiáról-helyre-kell-allitani-az-igazsagszolgáltatás-társadalmi-megiteleset>
- Vinnai Edina 2011. *Nyelvhasználat a jogi eljárásban.* ME ÁJK, Miskolc. PhD-értekezés. http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_12225_section_4264.pdf

Források

- 1710/2014. (XII. 5.) kormányhatározat az igazságügyi politikáról
2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról
2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről
- 24/1986. (VI. 26.) miniszteri rendelet a szakfordításról és tolmácsolásról
- 338/2011. (XII. 29.) kormányrendelet a Nemzeti Jogszabálytárról
- 38/2012. (III. 12.) kormányrendelet a kormányzati stratégiai irányításról
- 45/2018. (III. 19.) kormányrendelet az állami és önkormányzati közfeladat-kataszterről
- 94/2018. (V. 22.) kormányrendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről
- Annual Report OECD, 2003. <https://www.oecd.org/about/2506789.pdf> (Hozzáférés: 2023. március 31.)
- ÉrtSz. = Bárczi Géza – Ország László (szerk.) 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára.* Budapest, Akadémiai Kiadó. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/j-32DF3/jogszolgáltatás-3364D/> (Hozzáférés: 2023. március 31.)
- Jó állam jelentés 2017. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest.
- KSH. A 15–74 éves népesség száma legmagasabb iskolai végzettség szerint, nemeként (1998–). https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf015.html (Hozzáférés: 2023. március 31.)
- Magyarország Alaptörvénye 2011.
- Plain Writing Act 2010., USA. <https://www.govinfo.gov/app/details/PLAW-111publ274> (Hozzáférés: 2023. március 31.)
- T/17578. számú törvényjavaslat a Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény végrehajtásáról, X. fejezet Igazságügyi Minisztérium (kelt: 2017. augusztus 27.) <https://www.parlament.hu/irom40/17578/adatok/fejezetek/10.pdf> 5. o. (Hozzáférés: 2023. március 31.)

1. számú melléklet. A nyelvstratégia részei

2. számú melléklet. A közérthetőség megjelenése nemzetközi és hazai dokumentumokban

1. Nemzetközi dokumentumokban megjelenő példák

1.1. Bírák Magna Chartája. Strasbourg, 2010. Alapelvek 16. pont:
A bírósági iratokat és a bírósági határozatokat érthető, egyszerű és világos nyelvezettel kell megfogalmazni.

1.2. ENCJ 2011. „Vilnusi Nyilatkozat” 7. pont:

Az igazságszolgáltatásnak meg kell tennie a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy erősödjön a bíróságokba vetett közbizalom. (...) Az *ítéletek és más bírósági határozatok világos és érthető nyelvezettel* történő megfogalmazása mind elengedhetetlen e cél elérése érdekében.

A **Jó közigazgatás programot** és az *Ajánlást* a Miniszteri Bizottság 2007. június 20-án fogadta el. Az *Ajánlásban* megfogalmazott legfontosabb követelmények között szerepelnek a közérthetőség vonatkozásában többek között az alábbiak:

- a jó közigazgatást olyan minőségi jogalkotásnak kell biztosítania, amely célravezető, egységes, könnyen érthető és alkalmazható;
- a jó közigazgatás az alkalmas, a hatóságok számára rendelkezésre álló emberi erőforrásoktól és a közhivatalnokok megfelelő képzésétől függ (Szegedi 2011).

1.3. Tájékoztatás, konzultáció és a nyilvánosság részvétele a politikai döntésekben: A nyitott kormányzat felépítése az OECD tagállamaiban (OECD 2003).

2. Magyarországi jogszabályokban megjelenő példák

2.1. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

62/A. § (1) A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság törekszik arra, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyekkel történő írásbeli és szóbeli kommunikáció során *egyszerű és közérthető* módon fogalmazzon. A jogokról való tájékoztatást és a kötelezettségekre való figyelmeztetést az érintett személy számára érthető módon, az érintett személy állapotára, személyes jellemzőire figyelemmel kell megfogalmazni. (Hatályos: 2015. XI. 1., 2015. évi CLI. tv. 7. §)

(2) A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság a szóbeli kommunikáció során meggyőződik arról, hogy az elmondottakat az érintett személy megértette-e, ennek hiányában a tájékoztatást, illetve a figyelmeztetést megmagyarázza.

2.2. 61/2009. (XII. 14.) IRM-rendelet a jogszabályszerkesztésről és a 19/2010. (XII. 21.) KIM-rendelet a jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM-rendelet módosításáról

2. § A jogszabály tervezetét a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan, közérthetően és ellentmondásmentesen kell megszövegezni (a 19/2010. [XII. 21.] KIM-rendelet rendelkezése, amely 2011. január 1-től hatályos).

2.3. A 2010. évi CXXX. törvény¹⁴ a jogalkotásról

2. § (1) A jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.

3. Jogszabályban nem megjelenő egyéb szakmai anyagok

3.1. Magyar Zoltán Közigazgatásfejlesztési Program (2011: 34)

„A Magyar Program célrendszere szerint *érthető szövegezésű (nem gőgös) és egyszerű szerkezetű (őszinte)* jogszabályokat kell írni.”

3.2. Közigazgatás- és Közszolgáltatásfejlesztési Stratégia (2014–2020)

„... az ügyintézésrel kapcsolatos nyelvezetet (pl. értesítések) is emberközelivé és közérthetővé kell tenni.”

3.3. A Kúria középtávú intézményi stratégiája,¹⁵ különös tekintettel a joggyakorlat-elemző tevékenység fejlesztésére (2013)

„f) A Kúria működési és szervezeti rendszerét az átláthatóság és hatékonyság, valamint a bírói hivatásrend által elfogadott értékek szem előtt tartásával alakítja ki” (2013: 9).

3.4. Országos Bírói Hivatal¹⁶

„Az előkészítés során elsődleges szempontként fogalmazódott meg, hogy a szabályzat nyilvános, közérthető és egységesen valamennyi bíróságra kiterjedően elérhető legyen. Kiemelt kodifikációs elvként érvényesült a bíróságok társadalmi megítélésére, a szolgáltató jelleg erősítésére, a működés ellenőrizhetőségének, önkontrolljának biztosítására vonatkozó igazságszolgáltatási filozófia.”

¹⁴ https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1000130.TV (Hozzáférés: 2021. június 20.).

¹⁵ http://kuria-birosag.hu/sites/default/files/allamiprojekt/kuria_imprimaturahoz.pdf (Hozzáférés: 2021. június 20.).

¹⁶ http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/obh/elnoki-beszamolo/obhe_beszamolo_2012_ife-lev_teljes.pdf (2012: 48, Hozzáférés: 2021. június. 20.).

3.5. Az OFFI 2019–2022 közötti intézményfejlesztési stratégiája

„Küldetésünk olyan digitális okirati- és terminológiai tudásbázisok, fordításminták és ügyviteli modernizációk megvalósítása, melyek az akár elektronikus hiteles fordításokhoz és az (e-)közigazgatási ill. igazságügyi fordítások magas színvonalú, dinamikus és biztonságos kiszolgálásához elengedhetetlenek, és amelyek az etikus közszolgálati elvek mindenkor szem előtt tartásával valósulnak meg.”

3.6. Az OFFI 2023–2026 közötti intézményfejlesztési stratégiája

„Amennyiben az igazságügyi fordítást és tolmácsolást a digitális ökoszisztémában is közfeladatként fókuszban tartjuk, az OFFI Zrt. nyelvi hitelesítő szolgáltatásai valamennyi hatalmi ág és a lakosság által dinamikusan és fenntartható módon igénybe vehető marad, eközben saját digitális adatbázisai és nyelvi közvetítő továbbképzései révén a 155 éves magyar jogi szaknyelvi hagyományok is fenntarthatóak... Az OFFI Zrt. elkötelezett a magyar nyelv, ezen belül a jogi szaknyelv jelenlétének támogatására a digitális térben, ennek érdekében részt vesz és közreműködik értékmentő programok felkutatásában vagy megszervezésében.”

Továbbá

„Hazánk – jogi és nyelvi – versenyképességét fejlesztendően meg kell valósítani minden olyan egységesítésre törekvő, magyar nyelvű szakterminológiai feladatot, amely arra a célra irányul, hogy a magyar nyelv (ideértve a szaknyelveket is, mint a jogi és közigazgatási nyelvet) a *digitális térben is fennmaradhasson*. E körben a magyar közigazgatási és jogi nyelvi terminológia készítését (pl. etalon, magyar nyelvű, a nemzetközi terminológiákkal folyamatosan egyeztetett „jogi fogalomtár” kialakítását), vagy mások által készített, gépi adatbázisokba felhasználandó igazságügyi és jogi terminológiai adatbázisok auditját (felügyeletét, azaz szakmai hitelességi ellenőrzését) is állami közfeladattá érdemes tenni... Meg kell találni az összefüggéseket a nemzetstratégiai, az innovációs és az igazságügyi modernizációs kihívásokért felelős szakpolitikákkal. A közfeladati státusz – egységes és hiteles magyar jogi és közigazgatási terminológiai korpusz fejlesztése, akár gépi fordítóprogramok számára – végül jogalkotással nyerhető el (bekerülés állami digitális és nyelvi stratégiákba és ezekkel összefüggő vagy más releváns szakpolitikákba).”

3.7. IM-költségvetéshez (Költségvetés X. fej.) indoklás, a miniszter előterjesztése

(IM, 2016), <https://www.parlament.hu/irom40/17578/adatok/fejezetek/10.pdf> (Hozzáférés: 2021. június 20.)